

Kunnes

ILON

sanon

JA

JÄÄHYVÄISTEN

VUOSI

näkemiin

Susan Spencer-Wendel

& Bret Witter

WSOY

Susan Spencer-Wendel
ja Bret Witter

KUNNES
SANON
NÄKEMIIN

Ilon ja jäähyväisten vuosi

SUOMENTANUT TERHI VARTIA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Rilke-lainaus, *Kirjeitä nuorelle runoilijalle*, suomennos Liisa Enwald

Gibran-lainaus, *Profeetta*, suomennos Annikki Setälä

Benjamin Hoff -lainaus kirjasta *Nalle Puh rakentaa talon*, suomennos Kersti Juva

Lao-Tse-lainaus, *De dao jing*, suomennos Minna Maijala

Wicked-musikaali-lainaus: <http://www.youtube.com/watch?v=YUVgKfu1n5U>.
Suomennos Sami Parkkinen (<http://www.hkt.fi/ohjelmisto/play.php?name=wick>)

Shel Silverstein, *Antelias puu*, suomennos Riitta Oittinen

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

UNTIL I SAY GOODBYE. MY YEAR OF LIVING WITH JOY

© SUSAN SPENCER WENDEL 2013

SUOMENKIELINEN LAITOS © TERHI VARTIA JA WSOY 2013

ISBN 978-951-0-39756-5

PAINETTU EU:SSA

*Omistettu Stephanielle
josta Jumala teki siskoni*

Onnellinen ihminen

Onnellinen on hän ja onnellinen vain hän,
joka voi ottaa omakseen tämän päivän;
hän joka varmana voi sanoa:
tulkoon huomenna se pahin, koska tänään olen elänyt.
Tuli hyvää tahi pahaa, satoi tai paistoi,
ilot jotka olen kokenut, kohtalosta huolimatta, ovat minun.
Edes taivaalla ei ole valtaa menneeseen.
Sillä se mikä on ollut, on ollut, ja minulla oli hetkeni.

JOHN DRYDEN

Sisällys

Suukko delfinille

Laukaisu: heinäkuu-syyskuu

Vielä onnekas 17 • Klinikka 31 • Ihme 34
Wesley 40 • Eläimiä ja odotuksia 44

Yukon: lokakuu

Valoilmiöitä 53 • Kiitos 58 • Revontulet 64
Wreck Beach 72

Kalifornia: lokakuu

Paluu menneeseen 79 • Sukukokous 97
Jurttä 105 • Ympyrä sulkeutuu 113

Joulu: joulukuu-tammikuu

Yhdessä 119 • Juhlat 125 • Lahja itselleni 130

Unkari: helmikuu

Nuoruus 139 • Pari 149 • Keskustelu 157
Budapest 162

Risteily: maaliskuu

Siskoni Steph 175

Lahja: huhtikuu

Panos 189 • Raamattu 208

Huvimaja: toukokuu

Oma paikkani 221 • Mango-hulluus 230

Matka sisimpään: kesäkuu

Leikekirjat 239 • Pökäle 246 • Minun kolmiotteluni 250

Luovuttaminen: toukokuu-kesäkuu

Uinti 259 • Aubrey'n syntymäpäivä 264

Auttavat kädet 271 • Saattokoti 278 • Hautajaiset 284

Kypros: kesäkuu-heinäkuu

Peloton 291 • Kilpikonnaranta 300 • Pyhä Andreas 306

Karpasian vanha mies 312

New York City: heinäkuu

Kardashianit 317 • Marinan matka 323

Tatuoinnit 328 • Tuki 330 • Kleinfeldin liike 337

Tuun aina muuttumaan 344

Captiva: elokuu

Leijonantassu 349 • Kiitokset 362

Suukko delfiinille

POIKANI WESLEY halusi uida delfiinien kanssa. Hän täyttäisi yhdeksän yhdeksännen kuun yhdeksäntenä päivänä – 9. syyskuuta 2012 – ja tämä oli hänen erityistoiveensa.

Olin luvannut jokaiselle kolmesta lapsestani kesän aikana matkan, jonka kohteen he saivat itse valita. Aikaa yhdessäololle. Aikaa istuttaa muistoja, jotka puhkeaisivat kukkaan heidän tulevaisuudessaan.

Lahja heille, ja minulle.

Heinäkuussa matkustin New Yorkiin teini-ikäisen tyttäreni Marinan kanssa. Elokuussa perheemme vietti viikon Sanibelsaarella Floridan länsirannikolla 11-vuotiaan Aubrey-poikani pyynnöstä.

Matkat olivat osa suurempaa suunnitelmaa: vuotta, jonka omistin elämänilolle. Vuotta, jonka aikana tein seitsemän matkaa seitsemän ihmisen kanssa, joilla on keskeinen sija elämässäni. Yukoniin, Unkariin, Bahamasaarille, Kyprokselle.

Vuoteen kuului myös matkoja sisimpään: valokuvien järjestämistä ja kokoamista leikekirjoiksi, kirjoittamista, huvimajan rakentamista takapihalle – siitä tuli intiaanimajan tyylinen, seinätön, palmunlehdillä katettu ja mukavin nojatuolein sisustettu paikka muistelulle ja ystävien tapaamiselle.

Matkoista tuli täydellisempiä niitä tehdessämme kuin niistä haaveillessani.

Wesleyn matka oli yksinkertaisin ja viimeinen. Kolmen tunnin ajomatka tila-autollamme kotoa Etelä-Floridasta Orlandoon ja Discovery Cove -merimaailmaan.

»Miten kaunis reitti», sanoi siskoni Stephanie, hyväntuulisenä kuten aina, kun ajoimme Floridan keskiosien yksitoikkoisen suomalaisen halki.

Discovery Covessa oli valtava tekolaguuni. Sitä ympäröi hiekkaranta toisella reunalla ja kalliot toisella. Palmut huojuivat vehreän maiseman yllä. Niiden lehdet näyttivät minusta kuin ilotulitukselta meidän kunniaksemme.

Kokoonnuimme rannalle tihkusateessa ja katselimme, kuinka evät viilsivät vettä laguunin toisella reunalla.

»Mikä niistä on meidän?» Wesley kysyi. »Mikä niistä on meidän?»

Yksi kouluttajista vei meidät veteen. Yhtäkkiä eteemme ilmestyi olento: sileät harmaat kasvot, säihkyvän mustat silmät ja leveä suu, jonka reunat kääntyivät ylöspäin kuin hymyssä. Sen pullonokka keikkui kuin viestittäen: Haluan leikkiä!

Wesley oli haltioissaan. Hän puhua pulisi ja hyppi liian kiihtyneenä pysyäkseen paikallaan. Pitkät vaaleat hiukset, märkäpuku ja siniset silmät saivat hänet näyttämään surffaaajapoljasta, joita nuorena niin ihailin.

Hyvää syntymäpäivää, poikani.

Aubrey ja Marina seisoivat hänen vierellään yhtä ihastuksissaan.

»Onko väärin pitää niitä vangittuina?» Marina heitti kysymyksen ilmaan. Sitten delfiini nousi pintaan hänen lähellään, ja hän teki pilaa sen puhallusaukosta. Marina oli melkein 15-vuotias, ja hänen ajatuksensa olivat vuoroin nuoren, vuoroin aikuisen.

Kouluttaja suoritti esittelyt. Nimi oli Cindy, delfinin siis, ei kouluttajan. Cindy ui hitaasti ohitsemme ja antoi meidän

silittää sen kylkeä. Yllätyin sen koosta: 2,5 metriä ja 230 ki-
loa pelkkää lihasta.

»Miltä se tuntuu?» kouluttaja kysyi.

»Käsilaukulta», vitsaili siippani John.

»Cindy on ihana!» intoili Wesley.

Cindy oli yli 40-vuotias. Kysyin, onko sillä lapsia.

»Ei, Cindy on uranainen», sanoi kouluttaja.

Kuten minä, elinikäinen toimittaja.

Minulla kuitenkin on lapsia. Sain ilokseni seistä heidän
kanssaan vyötäröä myöten vedessä ja silittää ihmeellisen ve-
sieläimen ihoa.

Kouluttaja neuvoi meitä nostamaan kätemme viestiksi
Cindylle. Elehtikää kuin kelaisitte siimaa sisään, niin Cindy
ääntelee vastaavalla tavalla.

Wesleyn suu ammitti hämmästyksestä. »Cindy on ihana!»
hän sanoi.

Kouluttajan avulla Wes tarttui Cindyn selkäevään. Hän
asettui vatsalleen sen selkään, ja seuraavan puolen tunnin
ajan Cindy veti meitä jokaista vuorotellen veden halki. Ensín
lapsia, sitten Stephanieta ja Johnia.

Kun tuli minun vuoroni, kieltäydyin. »Wesley saa mennä
minun puolestani», sanoin. Sillä tämä oli hänen päivänsä. Ih-
metys loisti hänen kasvoiltaan, kun Cindy kiisi hänen kans-
saan veden halki.

Otimme paljon kuvia tuona päivänä. Wesleystä. Aubreystä
ja Marinasta. Perheestämme, kun hymyilimme yhdessä ran-
nalla vesisateessa.

Yhdestä pidän erityisesti: John kannattelee minua ve-
dessä, jotta voin antaa Cindylle suukon sen hymyilevään
kuonoon.

Sillä hetkellä ajattelin vain tuota lempeää jättiläistä edes-
säni, sen sileää, viileää pullonokkaa, jota suutelin. Muisto
syntyi.

Kuvan nähdessäni ajattelin lempeää jättiläistä takanani, kuinka hän nostaa minut noin joka päivä. Ajattelin lapsiani, joiden onni tekee minustakin onnellisemmän. Siskoani ja ystäviäni, jotka saavat minut nauramaan.

Ajattelin Wesleyä, jonka yhdeksäs syntymäpäivä on todennäköisesti viimeinen, jolloin olen mukana.

En pysty kävelemään. Minut työnnettiin laguunille pyörätuolissa.

En voi kannatella omaa painoani, edes vedessä. John kantoi minut pyörätuolista ja piteli minua niin, etten hukkuisi.

En pysty nostamaan käsiäni, jotta voisin syödä itse tai halata lapsiani. Lihakseni kuolevat, eikä uusia tule tilalle. En enää koskaan pysty liikuttamaan kieltäni niin paljon, että voisin selvästi sanoa: rakastan sinua.

Nopeasti ja varmasti minä kuolen.

Mutta tänään olen elossa.

Kun näin kuvan, jossa suutelen delfiniä, en itkenyt. En ollut katkera siitä, mitä olen menettänyt. Sen sijaan hymyilin, elin ilon uudelleen.

Sitten käänsin pyörätuoliani sen minkä kykenin, ja suutelin myös Johnia.

LAUKAISU
HEINÄKUU-SYYSKUU

Vielä onnekas

TUNTUU OUDOLTA ajatella automaattiohjauksella toiminnutta elämäni, sitä entistä.

Yli nelikymmentuntisia viikkoja työssä, jota rakastin, kirjoittaen paikallisista rikostuomioistuimista Palm Beach Post -sanomalehteen. Toiset neljäkymmentä tuntia ohjaten päivittäistä hullunmyllyä, joka koostui sisarusten välisistä riidoista, läksyistä ja lääkärikäynneistä – lastenlääkäri, hammaslääkäri, oikomishoito ja psykiatri (ei liene mikään yllätys).

Tuntikausia lasten musiikkitunneilla, tai ajellen musiikkitunnilta toiselle.

Illat viikaten pyykkiä ruokasalin pöydälle.

Silloin tällöin illallinen ystävien tai Stephanie-siskoni kanssa, joka asuu saman kadun varrella.

Hiljainen uinti takapihan uima-altaassa aviomiehen kanssa, päivän päätteeksi muutama minuutti, jotka yleensä keskeytti lasten riitely televisiokanavista tai kuusivuotiaan Wesley'n yllättävä pyyntö saada värittää lusikoita.

»Okei. Valkoisia muovilusikoita. Ei hopeita!»

Tunsin olevani onnekas.

Tunsin olevani onnellinen.

Ja kuten kuka tahansa, odotin onnen jatkuvan koulun tanssiaisista ja valmistumisjuhlista häihin ja lastenlapsiin, eläkkeelle jäämiseen ja pariin vuosikymmeneen hidasta heikkenemistä.

Sitten eräänä iltana vuoden 2009 kesällä, kun riisuuduin käydäkseni nukkumaan, katsoin vasenta kättäni.

»Hemmetti», ulvahdin.

Käännyin aviomiestäni Johnia päin. »Katso tätä.»

Ojensin vasenta kättäni. Se oli luiseva ja kalv akka. Käm-
menpuolella jänteet ja luut näkyivät selvästi.

Ojensin oikeaa kättäni. Se oli normaali.

»Sinun on mentävä lääkäriin», John sanoi.

»Okei.»

En järkytykseltäni saanut sanottua muuta. Käteni näytti siltä kuin se tekisi kuolemaa. En kuitenkaan hätäännytynyt. Ajattelin vain, miten ihmeessä ehdin hoitaa tämänkin.

Kävin perhelääkärillämme, ystävällisellä naisella, joka kysyi viidellä eri tavalla, särkekö vasenta kättäni tai käsivarttani.

»Ei», vastasin.

»No, sitten kyse ei varmaan ole rannekanavasta. Sinun on mentävä neurologin vastaanotolle.»

Ja niin alkoi vuoden mittainen lääkärikäyntien odysseia. Yrityksiä selittää käteni surkastuminen. Löytää jokin muu vastaus kuin minkä John, joka oli tutkinut asiaa itseksseen, mainitsi ensimmäisen neurologikäyntini lopuksi: ALS.

Johon vastasin: »Mikä se on?»

ALS, jota Amerikassa kutsutaan Lou Gehrigin taudiksi siihen sairastuneen baseball-tähden mukaan, on hermoihin ja lihaksiin liittyvä sairaus, jossa lihasten toimintaa ohjaavat liikehermosolut rappeutuvat ja niiden mukana myös lihakset. Tauti etenee progressiivisesti eli jatkuvasti lihaksesta lihakseen. Syytä ei tiedetä. Hoitoa ei ole. Eikä parannuskeinoja.

ALS tarkoittaisi sitä, että vasemmasta kädestäni surkastuminen leviäisi käsivarteen. Sitten muualle kehooni. Heikentäis palaa palalta, kunnes halvaantuisin.

Ja sitten, yleensä kolmen tai viiden vuoden kuluttua ensi oireista, kuolisin.

Ei, niin ei voisi käydä. Ei. Oli oltava jokin muu selitys.

Ehkä jokin vamma? Muutamaa kuukautta aiemmin olin kaatunut niin pahasti rullaluistelllessani äitini luo, että betonin jättämä painauma vasemmassa kämmenessäni näkyi vielä tunnin päästä.

Ja olihan minulla välilevyn pullistuma selässä... tosin ei sellaisessa kohdassa, joka vaikuttaisi käteeni.

Ensimmäinen neurologini Jose Zuniga ehdotti Hirayaman tautia, jossa lihasten toiminta häiriintyy tuntemattomasta syystä. Kuvaus sopi oireisiini yhtä kohtaa lukuun ottamatta: useimmat sairastuneet ovat japanilaisia.

»Sinä et ole japanilainen», Zuniga huomautti.

Voisin vaikka ollakin, ajattelin. Menin suoraan ruokakauppaan ja ostin sushia. Jätin kesyt makit väliin ja valitsin niiden sijaan ankeriasnigirejä.

Kyse ei ollut Hirayaman taudista.

ALS-spesialisti Ram Ayyar ehdotti multifokaalista neuropatiaa, etenevää lihassairautta, joka usein alkaa käsistä. ALS-tautiin ei ole testiä, mutta MFN:ään on. Se maksoi 3 000 dollaria. Kuulin vasta myöhemmin, että vakuutuskeni ei kata sitä. Se harmitti minua paljon enemmän kuin testitulos: ei multifokaalista neuropatiaa.

Tapasin puolen vuoden aikana neljä spesialistia. Matkus-tin Kyprokselle etsimään perinnöllistä syytä.

Kun mitään ei ilmaantunut, lakkasin käymästä testeissä. Vietin vuoden kieltäytyen näkemästä tosiasioita. Kuin olisin väittänyt, että taivas on vihreä. Olin niin tyhmä ja lyhytnäköinen, että nolottaa myöntää se nyt.

Kun jooga alkoi käydä vaikeaksi vuoden 2010 keväällä, pyysin ystävää ottamaan minusta kuvia kaikissa 26 jooga-asanassa siltä varalta, etten ehkä pystyisi enää jatkamaan.

Vanhempieni 50-vuotishääpäiväjuhlissa marraskuussa Johnin oli leikattava pihvini. Pystyin syömään hyvin, mutta haarukan ja veitsen käyttö samassa rytmissä ei enää sujunut.

Kun en jaksanut enää kantaa toimittajansalkkuani töissä, vaihdoin vetolaukkuun. »Yrität siis näyttää samalta kuin lakimiehet», sanoi eräs toimittajakollega.

En vastannut mitään.

Tammikuussa 2011 huomasin hampaita harjatessa, että kieleni nyki. Vaikka kuinka yritin, en saanut nykimistä loppumaan.

Muutamaa viikkoa myöhemmin olimme syömässä Stephanie-siskoni luona, kun huomasin hänen tuijottavan meitä silmät pyöreinä. John piteli haarukkaa ja oli aikeissa syöttää minua. Hetkinen, missä vaiheessa siitä oli tullut tapa?

»Lopeta, John», kivahtin. »Saan syötyä itse.»

Jälkiruuaksi Steph tarjoili maapähkinävoipirakkaa. Kieleni ei toiminut. »Yritätkö saada minut hengiltä?» vitsailin, kun en enää jaksanut pyöritellä tahmaista klönttiä suusani.

En suostunut alistumaan. Ainakaan tietoisesti.

Ihmisellä on kuitenkin alitajunta. Ostin kirjan, jossa opetettiin buddhalaisuutta vasta-alkajille, ja yritin olla hyvin zen ja tyynnyttää mieleni.

Menimme Johnin kanssa pitkäksi viikonlopuksi New Orleansiin parhaan ystäväni Nancy ja hänen miehensä kanssa. Kaupungissa oli juuri vietetty vuoden 2011 Mardi Gras -karnevaalia. Niin hiljattain peräti, että kadut olivat vielä serpentiinin, koristehelmien ja roskan peitossa.

Nancy halusi nähdä Katrina-hurrikaanin tuhoaman alueen. Jätin sen väliin, koska kaipasin jotain piristävää. Eräänä iltana Bourbon Streetillä löysimme itsemme Johnin kanssa stripteaseklubin edestä.

Stripteaseklubit eivät suinkaan kuulu tyyliini. Olin käynyt moisella klubilla vain kahdesti aiemmin, molemmilla kerroilla toimittajan ominaisuudessa.

Ensimmäisellä kerralla asiakas oli haastanut oikeuteen stripparin, joka oli lyönyt häntä kasvoihin valtavalla stripparinkengällään esityksensä aikana. Mieheltä oli irronnut verkkokalvo ja murtunut silmäkuopan luu.

Todellakin.

Toisella kertaa tein juttua kadonneesta henkilöstä, jonka sukulainen työskenteli paikassa nimeltä Kitten Club. Satuun sisään juuri kun hän kieputti satakiloista ruumistaan ympäri lavaa. Hänen rintansa olivat kuin painivat kaksoset.

»Mennään sisään!» sanoin Johnille Bourbon Streetillä. »Saamme ainakin muuta ajateltavaa.»

Paikka oli täpötäynnä. Näytimme ilmeisen varakkailta, koska ovimies ohjasi meidät istumaan aivan esiintymislavan viereen.

Esityksessä oli kolme naista – jotka kymmensenttisiä koulutytön vekkihameita lukuun ottamatta olivat alasti – ja liikaisen näköinen patja.

Yksi naisista oli synnyttänyt hiljattain, hänen vartalonsa kiinteä mutta vatsanahka löysä ja raskausarpinen. Hän näytti siltä kuin maito olisi juuri noussut rintoihin. Hän yritti kaikin tavoin saada meidät työntämään seteleitä rintojensa väliin.

»Hei kulta! Ota rennosti!» hän sanoi minulle.

»No voi hyvät hyssykät», sanoin Johnille. »Anna hänelle rahaa vauvaa varten niin häivyttään.»

Löysimme hiukan rauhallisemman paikan, jossa oli valtava esiintymislava ja nojatuolit. Istuuduimme mahdollisimman kauas lavasta.

Naiset tanssivat tankojen ympärillä. He vetivät itseään ylös ja alas, ratsastivat tangoilla, kietoutuivat niiden ympäri,

oikea kylki edellä, sivuttain ja ylösalaisin. He loikkivat kuin vuorikaariit. Muuta ajateltavaa riitti, mutta minä tuijotin heidän käsiään.

Jotka puristivat.

Tarttuivat.

Olivat vahvoja.

Katsoin käyttökelvotonta vasenta kättäni tietoisena siitä, etten koskaan enää pystyisi puristamaan mitään noin. Tankotanssiaikani oli ohi ennen kuin se oli alkanutkaan.

Seuraavana aamuna aamiaisella Nancyn kanssa kerroin ikävät muotiuutiset Bourbon Streetiltä: »Säärystimet ovat tekemässä paluuta.»

Nauroimme, enkä enää muistanut kättäni.

Nauramme Nancyn kanssa aina kun olemme yhdessä.

Mutta kun erotessamme lentokentällä halasimme, näin totuuden Nancyn silmistä. Huoli. Suru. Hän tiesi, että sairastin ALSia. Niin tiesin minäkin.

Aloin itkeä, keskellä New Orleansin lentokenttää.

»Älä itke», Nancy sanoi. »Älä itke, kulta.»

Hän alkoi matkia kahdeksankymppistä lentokenttätaksikuskiamme, joka oli puhunut kovaäänisesti kännykkäänsä kymmenen minuuttia ennen kuin sanoi: »Aa, olet siis SERK-KUNI Willie!»

Nauroimme ja erosimme, molemmat silmiä pyyhkien.

Kotona vajosin masennukseen.

Olin pitänyt pelkoni loitolla jo yli vuoden. Olin uskonut terveyteeni, vaikka heikkous levisi. Olin uppoutunut äitiyteen, työhön, avioliittoon, rakkaiden ystävien seuraan.

Sinä keväänä aloin tehdä sitä mistä olin itseäni varoitellut. Sen sijaan että olisin nauttinut nykyhetkestä, sorruin pelkäämään tulevaisuutta ALSin kanssa.

Mietin, millaista on kun en pysty kävelemään enkä syömään. Kun en pysty halaamaan lapsiani ja kertomaan, miten

SUSAN SPENCER-WENDEL

Kunnes sanon näkemiin

*Mitä sinä tekisit,
jos sinulla olisi vuosi elinaikaa?*

SUSAN SPENCER-WENDEL PÄÄTTI
ITKEMISEN SIJAAN ILOITA.

Kesäkuussa 2011 Susan Spencer-Wendel sai kuulla sairastavansa amyotrofista lateraaliskleroosia (ALS), parantumatonta tautia, joka rappeuttaa lihasten toimintaa ohjaavia liikehermosoluja. Hän oli 44-vuotias kolmen lapsen äiti, ja hänellä oli toimintakykyä jäljellä noin vuoden verran.

Hän kirjoitti tämän kirjan muistoistaan, ajatuksistaan ja tunteistaan naputtamalla niitä iPhoneensa kirjain kirjaimelta oikealla peukalollaan. Surulta ei kirjassa vältytä, mutta sen kantava voima on kuitenkin Susanin suurenmoinen optimismi, elämänilo, nauru ja huumori.

Kunnes sanon näkemiin on Susan Spencer-Wendelin unohtumaton lahja läheisilleen ja meille kaikille tärkeä muistutus siitä, että jokainen päivä on parempi, kun sen elää iloiten.

9 789510 397565

www.wsoy.fi 99.1 ISBN 978-951-0-39756-5